

SPROGNOTER for mindrebemidlede

Emne: **SPROGNORMER**

version opd/prt 2011-09-07

Teori:

Normer for sprogbrug (jf. Form; [særskilt teori]) – (jf. Fremstilling; dvs. organisering af tekstens Indhold) – (jf. Formulering; [særskilt teori])

Den traditionelle term for det fællesdanske sprog er “Rigsdansk”, jf. fx

<http://da.wikipedia.org/wiki/Rigsdansk>

eller (måske mere pålideligt):

Den Danske Ordbog (i uddrag)

- rigsdansk1 sb. itk.
dansk som (talt) rigssprog, dvs. uden dialektale træk; ant dialekt .
- rigsdansk2 adj.
vedr. dansk som (talt) rigssprog (sj.); .

Ordbog over det danske Sprog

- I. Rigs-dansk, et ell. en. det danske sprog, dansk, som rigsmaal (i modsætn. til dialekterne). Tilsk.1935.I.172.1936.I.20. (... [se hele artiklen i ODS på nettet](#))
- II. rigs-dansk, adj. som hører til, vedkommer det danske rige; især (i Sønderjylland): kongerigsk. den rigsdanske (dvs.: rigsdanskeren). Lauesen.(Danm HVC.442). (... [se hele artiklen i ODS på nettet](#))

Men det kan – på baggrund af indsigter indenfor Sociolingvistikken – være teoretisk klargørende at skelne mellem:

- *NATIOLEKT (standarddansk, dvs. et dansk talesprog som er ‘gangbart’ over hele landet),
- DIALEKT (en sprogvariant som er karakteristisk for et område af landet),
- SOCIOLEKT (en sprogvariant som er karakteristisk for grupper i samfundet),
- IDIOLEKT (en sprogvariant som er karakteristisk for én ell. få personer),
- TEKNOLEKT (en sprogvariant der er karakteristisk for grupper som beskæftger sig med et fagligt område).

I dag er – bl.a. på grund af vores samfunds teknificering – *teknolekter* en fremtrædende del af sprogbrugen, men man kan diskutere om dia- og sociolekter er så udprægede som tidligere, og man kunne hævde at vores fælles danske sprogbrug (I både tale og tekst) er blevet så ensartet at det der er tilbage er *idiolekter* (i udvidet forstand, som så kan kaldes særsprog), samt større individuelle variationsmuligheder alt efter situation og andre sammenhænge.

Udtrykket “Rigsdansk” vil måske mere meningsfuldt kunne bruges om:

def: ‘det af staten sanktionerede sprog’ (HG)

dvs. dels den del af skriftsproget der omfatter stavning og tegnsætning, og for hvilket reglerne fastsættes af Dansk Sprognævn og som er bindende for uddannelsessystemet,

og dels den sprogbrugsnorm (i tale og tekst) der regulerer statens virksomhed, fx den juridiske sprogbrug på dansk.

I den akademiske sfære som ligger som ramme for virksomheden på universiteterne er forbilledet en akademisk sprognorm (både i tale og tekst), og den er i en vis udstrækning forbillede for sprogbrugen i resten af uddannelsessystemet – dog i stor udstrækning påvirket af herskende teknolekter og ideologisk orienteret sprogbrug, herunder fx politisk korrekthed og fikse ideer.

Ved analyse af og holdninger til sprog- og sprogbrugsvariation er det vigtigt at skelne imellem ændring af:

- ORDBETYDNING, dvs. vælges der et andet ord og dermed også et andet begreb, og
- ORDVALG, dvs. vælges der andre ord for (næsten) samme begreb.

Fx:

bilen, vognen, skrotbunken (metaforisk) er forskellige – måske normative – udtryk for samme begreb; mens

bilen, hestevognen, skrothandleren er forskellige udtryk for forskellige begreber (gennem henvisning til forskellige ting).

Det er endvidere vigtigt at forholde sig til de forskellige SPROGFUNKTIONER, dvs. hvorfor der tales (skrives) om netop det emne og hvorfor der tales (skrives) netop på den måde om det emne.